

การสร้างและการบริโภคสัญญาในปรากฏการณ์ชีวิตและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน

นางสาว ทศนีย์ มีวรรณ

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-334-977-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒ 1 ส.พ. 2544

๕ 19184001

**SIGNIFICATION PROCESS AND SIGN CONSUMPTION IN
"BODY AND MIND" PHENOMENON AND FUNCTIONS OF MASS MEDIA**

Miss Thassnee Meewan

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Mass Communication
Department of Mass Communication**

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-334-977-4

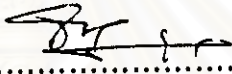
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การสร้างและการบริโภคสัญญาในปรากฏการณ์ชีวิตและการทำหน้าที่
ของสื่อมวลชน

โดย นางสาว ทศนีย์ มีวรรณ

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

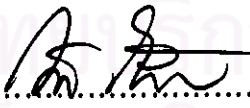
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.กิตติ กันภัย

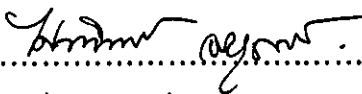
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จumphol Rodkham)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.กิตติ กันภัย)

.....กรรมการ
(อาจารย์ สิตทิพย์ จารูภูมิ)

ทัศนีย์ มีวรรณ : การสร้างและการบริโภคสัญญาณในปรากฏการณ์ชีวิต และการทำหน้าที่
ของสื่อมวลชน (SIGNIFICATION PROCESS AND SIGN CONSUMPTION IN "BODY
AND MIND" PHENOMENON AND FUNCTIONS OF MASS MEDIA)
อ.ที่ปรึกษา : อ.ดร.กิตติ กันภัย, 127 หน้า ISBN 974-334-977-4

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ชีวิต ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง การศึกษา
เป็นไปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อค้นหาสัญญาณและการให้ความหมายของสื่อมวล
ชนโดยอาศัยแนวคิดสัญญาณวิทยา (Semiotic) และแนวคิดการโหยหาคิดเป็นกรอบในการศึกษา
2) เพื่อค้นหาระดับการให้คุณค่าในการบริโภคชีวิตของชนชั้นกลางโดยอาศัยแนวคิดตรรกการ
บริโภค (Logic of consumption) ของโบคริยาร์ด 3) เพื่อศึกษาถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยอาศัย
แนวคิดหน้าที่นิยมของสื่อมวลชน (Functionalism) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่าปรากฏการณ์ชีวิตเป็นปรากฏการณ์เชิงสัญลักษณ์ ที่มีความหมาย
สัมพันธ์กับสุขภาพและแนวคิดการโหยหาคิดที่พบได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การกระทำเชิงสัญลักษณ์
2) การต่อต้านวัฒนธรรมสมัยใหม่ 3) การหวนสู่อดีตโดยอาศัยการอธิบายอย่างเป็นวิทยาศาสตร์
ความหมายที่พบทั้งหมดนี้ เกิดจากการให้ความหมายของสื่อมวลชน ด้วยวิธีการให้ข้อมูลอย่างเป็น
ระบบ และการสร้างความหมายใหม่ ในการบริโภคชีวิตของชนชั้นกลางนั้น พบว่า อยู่ในระดับ
ตรรกวิทยาเชิงหน้าที่การใช้สอยมากที่สุด คือ 1) เพื่อการบำบัดโรค 2) เพื่อสุขภาพ 3) เพื่อเป็นทางเลือก
อย่างไรก็ตาม การบริโภคชีวิตของชนชั้นกลางยังแฝงมูลค่าเชิงสัญญาณ คือ ค่าความเจาะจง
ทางชนชั้น

ในด้านการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้น พบว่า สื่อมวลชนแสดงหน้าที่ในปรากฏการณ์ชีวิต
ดังนี้ 1) การให้สาระความรู้ 2) การเผยแพร่แนวคิดหรือการถ่ายทอดอุดมการณ์ 3) การนำ
เสนองานเลือกใหม่ 4) การเป็นเวทีสาธารณะ จากข้อค้นพบในส่วนนี้ แสดงให้เห็นว่า สื่อมวล
ชนมีบทบาทสำคัญต่อการทำหน้าที่ในปรากฏการณ์ชีวิต

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิติ ทัศนีย์ มีวรรณ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา [ลายมือ]
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม _____

4185247028 : MASS COMMUNICATION

KEY WORDS: SIGN AND MEANING/ SIGN CONSUMPTION/ NOSTALGIA/ MIDDLE CLASS/
MASS MEDIA/ BODY AND MIND PHENOMENON/ VALUE

THASSNEE MEEWAN: SIGNIFICATION PROCESS AND SIGN CONSUMPTION IN
"BODY AND MIND" PHENOMENON AND FUNCTIONS OF MASS MEDIA.

THESIS ADVISOR: KITTI GUNPAI, Ph.D. 127 pp. ISBN 974-334-977-4

This study is aimed at studying the "Body and Mind" phenomenon seen as a social phenomenon. The objectives of the study are as follows: firstly, to identify signs and explain the signification process given by the mass media using semiotics and nostalgia theories. Secondly, to evaluate the logics of consumption theory. Thirdly, to study the mass media's functions using functionalism approach.

The findings have shown that the "Body and Mind" phenomenon is a symbolic phenomenon by signifying health and reflecting nostalgia concept. The phenomenon represents symbolic interaction, anti-modern and returns to the past using scientific explanation. Besides, the findings shows that in the signification process the mass media employ the explanation techniques related to the systematic information provision and the resignification. According to the logics of consumption of the middle class, utility values are found as follows: healing disease, being healthy and being an alternative. However, the Body and Mind consumption of the middle class also represent the identity of the class.

The functions of the mass media in the "Body and Mind" phenomenon are as follows: providing knowledge, transmitting the ideology, offering the new alternative and being the public forum. These findings show that the mass media play the important role in the "Body and Mind" phenomenon.

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิติ จันทิพย์ นิ่มวรรณ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ก. ก.
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม _____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ ผลผลิตของความรู้ ซึ่งจะสำเร็จหลุดวงไปไม่ได้ หากปราศจากคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้แก่ผู้วิจัย ท่านแรก คือ อ.ดร.กิตติ กันภัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ได้กรุณาให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันเป็นประโยชน์ต่องานวิทยานิพนธ์ และความเข้าใจต่อความรู้ทางวิชาการแก่ผู้วิจัย ท่านที่สอง รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำในความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างดียิ่ง และท่านสุดท้าย อ.ไศลทิพย์ จารุภูมิ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ คุณสุภาวดี โกมารทัต และคุณชัชชัย กฤติยาภิชาติกุล ที่ได้ให้ความกรุณาในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ขอขอบคุณ ดวงซึ่งอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลอย่างดียิ่งและน้องหญิงให้ความช่วยเหลือด้านงานการพิมพ์

สุดท้าย ขอบพระคุณผู้คอยให้กำลังใจอย่างเสมอมา รวมทั้ง พ่อและแม่ ที่สนับสนุนด้านการศึกษา ประสบการณ์ทุกอย่างในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ ผลผลิตทางความรู้ในทุก ๆ เล่ม ในทุก ๆ ด้าน ที่ผู้วิจัยมีโอกาสได้สัมผัสเรียนรู้ ประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำหรับผู้ทำวิจัย เป็นเสมือนเครื่องนำมาสู่ความรู้ ความอดทน ความมุ่งมั่นตั้งใจ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อมั่นว่ามีแค่ประโยชน์ในทางวิชาการเท่านั้นที่ผู้วิจัยได้รับ ทว่า ยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อชีวิตการทำงานและการดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ของผู้วิจัยในอนาคต

ทัศนีย์ มีวรรณ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
2 แนวคิดและทฤษฎี	12
2.1 แนวคิดสัญญาวิทยา	12
2.2 แนวคิดการโทษหาอดีต	15
2.3 แนวคิดเรื่องตรรกะการบริโภค	19
2.4 แนวคิดหน้าที่นิยมของสื่อมวลชน	22
2.5 แนวคิดการให้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ	25
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
3 ระเบียบวิธีวิจัย	31
4 สัญญาและความหมายของปรากฏการณ์ชีวิตจิตในสื่อมวลชน	39
4.1 สัญญาและความหมายในปรากฏการณ์ชีวิตจิต	40
4.2 ความหมายในปรากฏการณ์ชีวิตจิต	78
4.3 ตรรกะการบริโภคของผู้ปฏิบัติตามแนวทางชีวิตจิต	88
5 หน้าที่ของสื่อมวลชนในปรากฏการณ์ชีวิตจิต	106
6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	118
รายการอ้างอิง	123
ประวัติผู้วิจัย	127

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตารางแสดงสัญลักษณ์และความหมายในสื่อมวลชน	40
2 ตารางแสดงความหมายที่พบในสื่อมวลชน	78
3 ตารางแสดงสาเหตุของการบริโภคชีวิต	96
4 ตารางแสดงหน้าที่จากการบริโภคชีวิต	97
5 ตารางแสดงระดับคุณค่าในการบริโภคชีวิต	104

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 ภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวบท ความหมายตัวบท และวัฒนธรรม บริบทของตัวบท	13
2 ภาพแสดงกระบวนการสร้างสัญลักษณ์	13
3 ภาพแสดงการเกิดการโหยหาอดีต	19
4 ภาพแสดงกระบวนการสร้างสัญลักษณ์ในปรากฏการณ์ชีวิต	29
5 ภาพแสดงข่าวก๊อ่ง	42
6 ภาพแสดงการต่อสู้ของความหมาย	48
7 ภาพแสดงการต่อสู้ของความหมาย	61
8 ภาพแสดงการต่อสู้ของความหมาย	71
9 ภาพแสดงการรำตะบอง	72
10 ภาพแสดงตัวอย่างรายละเอียดการสัมมนา	99